

Forslag til oppgaver knyttet til tema «Feira fortid- forma framtid!

Frå maktsamfunn til rettssamfunn- Kristenretten 1000 år»

Normkritikk og refleksjon over makt og privilegier – for videregående skole

Film

Se videoklippet Menneskeverd – Menneskerettigheter før oppgaven.

I filmen får vi høre om kristenrettens rolle i utviklingen av rettsstaten Norge. Her fremheves menneskeverd, menneskerettigheter og respekten for individet som grunnleggende. I kontrast hører vi om en praksis fra tiden før kristenretten hvor maktbruk og «den sterkestes rett» eller rett og slett blodhevn var vanlig. En slik praksis manglet rettsvern, respekt og anerkjennelse for det enkelte mennesket.

Refleksjonsspørsmål

Noen innledende refleksjonsspørsmål ut fra filmklippet kan være:

Norge i dag er en rettsstat. Hva vil det si, og hva er det rettsstaten Norge skal sikre?

Hva kan kristenretten ha å si for at rettsstaten Norge ble formet? Ut fra filmen, hva er eksempler på områder i samfunnet som gradvis ble endret pga. kristenretten?

Til videre arbeid ut fra filmklippet:

Oppgaven «Ta ett skritt frem»- caser og situasjonspill

Oppgaven «Ta ett skritt frem» - caser og situasjonspill, gir mulighet til å leve seg inn i ulike roller og situasjoner som viser at også i dag har mennesker ulike muligheter for frie liv og demokratisk deltagelse i samfunnet. Hvordan kan vi, i 2024, engasjere oss for et samfunn med rettssikkerhet og like muligheter for deltagelse og valg rundt avgjørende forhold i livet?

OBS! OBS! Oppgaven egner seg kun i en trygg gruppe og under trygg voksenledelse. Lærer bør kjenne ungdommene. Tema i casene kan være sensitive, og det kan være fare for at rollene kan virke stigmatiserende i enkelte grupper. Det må i alle fall legges til rette for, og gjøres kjent, at det er mulighet for individuelle samtaler og oppfølging ved behov. Elevene må få informasjon om skolens ressurser på det psykososiale og også andre tilgjengelige hjelperessurser. Tilgjengelig digital hjelperessurs kan være:

<https://mentalhelse.no/fa-hjelp/hjelpetelefonen/>

<https://www.bufdir.no/vold/aresrelatert/utsatt/>

Til denne oppgaven er det laget rollekort og caser med disse emneknaggene:

- Sosial kontroll
- Religion, kultur
- Likestillig
- Seksuell orientering
- Frykt for krig
- Økonomisk status

P.S. I rollekortene er det ikke nevnt spesifikke land, kulturer eller religioner. Lærer må likevel utvise varsomhet i tildelingen av rollekortene!

Til oppgaven hører: Rollekort og caser

Rollekort med en beskrivelse av en tenkt person i en bestemt kontekst.

Caser som beskriver situasjoner hvor personene i rolle vil ha ulike muligheter ut fra konteksten.

Mål med oppgaven:

Målet er bevisstgjøring og dialog ut fra undervisning om bl.a. kristenretten og Norge som en rettsstat. Målet er å synliggjøre:

- betydningen av å engasjere seg for demokratiske rettigheter, likeverd, menneskeverd som rettsstaten Norge skal sikre at alle har.
- påvirkningen som ulike normer og regler i samfunnet, i kultur, i religion osv. har på demokratiske rettigheter.
- betydningen av ulikhet ut fra bl.a. kjønn og økonomisk status.

Gangen i oppgaven

Lærer må sette seg godt inn i rollekortene og de tilhørende casene, samt tryggingstiltak dersom casene skulle vise seg å bli for sensitive for noen i gruppen.

Lærer gir inntil syv frivillige deltakere ett rollekort hver, og gi tid til å lese sin rolle og tenke seg inn i sin situasjon slik de tenker seg den ut fra beskrivelsen. Mens ungdommene leser sitt rollekort, skal lærer forberede resten av gruppen på å være observatører slik at de skal være aktive deltakere i dialog om ulike demokratiske rettigheter. Når de frivillige deltakerne har forberedt seg på sin rolle, stiller de seg på en linje i rommet, og slik at de har mulighet til å bevege seg fremover. NB! resten av gruppen må kunne observere bevegelsene til den enkelte rollen. Lærer leser nå opp ett og ett case med de spesifikke situasjonene hvor deltakerne vil ha svært ulikt handlingsrom ut fra konteksten. Ut fra rollen vil deltakerne oppleve at de enten har en handlefrihet eller ikke har en handlefrihet i caset. Handlefriheten avhenge av de sosiale forholdene som er beskrevet i rollen. Hvert case avsluttes med en tydelig instruksjon slik: *Dersom du kan ...: TA ETT SKRITT FREM* (Underforstått: ellers STÅ I RO). Deltakerne skal altså kun markere sin frihet/ufrihet ved enten å ta ett stort skritt frem eller ved å stå i ro/så

vidt bevege seg. Bevegelsen symboliserer frihet og individuelle rettigheter hos noen deltakere, og blir synlig i kontrast til at noen deltakere blir stående i ro eller eventuelt viser et svært begrenset handlingsrom ved å bevege seg så vidt fremover.

Oppsummert gangen i oppgaven:

- frivillige deltakere får ett rollekort hver
- deltakerne forbereder seg på rollen sin
- resten av gruppen blir forberedt på at de skal observere og delta i dialog når alle casene er lest opp
- de frivillige stiller opp på en rekke slik at de har fritt rom foran seg til å gå gjennom rommet og slik at resten av gruppen kan følge godt med
- lærer leser opp ett og ett case
- deltakerne tar stilling til handlefrihet eller ikke handlefrihet ut fra sin situasjon i rollen:
ta ett skritt frem = handlefrihet i rollen/konteksten
stå i ro (evt. en liten bevegelse fremover) = ingen (svært begrenset) handlefrihet i rollen/konteksten
- rollekortene «avsløres» og hele gruppen deltar i lærerstyrt dialog

Til dialog etter situasjonsspillet:

Bemerk først forskjellen på deltakernes bevegelse. Prøv å skape en nysgjerrighet på hva det kan være som gir handlefrihet, og hva som kan være hindringer.

Be én og én deltaker etter tur om å lese sin rolle, og led fortløpende en dialog ut fra det som er konteksten. Spør gjerne etter opplevelsen av å gjøre oppgaven, og også erfaringen med å se på. Hva tenkte de? Hva var det i rollene og situasjonene som gjorde at noen hadde mulighet til å bevege seg, mens andre ble stående helt i ro eller hadde begrensede muligheter? Hva er det med de ulike bakgrunnene som betinger ulikhetene? Var det noe som var overraskende? Hvilke rettigheter tenker de at alle i rettsstaten Norge skal ha?

Eksempel på flere spørsmål til refleksjon:

Hva er relevansen til Norge som rettsstat? Hva tenker de om individuell frihet og kulturelt betingede normer og regler? Ser de noen betydning av åpenhet rundt f.eks. sosial kontroll? Kan venner være sosial støtte? Finnes det situasjoner som rett og slett kan bli farlige? Hvem kan bli utsatt for sosial kontroll i Norge i dag? Hvordan spiller likestilling inn? Hva betyr ulikhet i økonomisk status for frihet og trygghet i dag? Hva kan det å leve med et traume gjøre for opplevelsen av trygghet/utrygghet? Hva kan gjøres på skole, i politikk og i offentlig debatt rundt spørsmålene i casene?

Rollekortene:

I

Du er oppvokst i det du tenker er en helt vanlig norsk familie, en tradisjonell norsk familie, kan du kanskje si. En sjelden gang går du i kirken også, på julaften, eller i en barnedåp for eksempel. Men du merker ikke at dere har noen egne regler i familien som er ut fra bibelen eller noe. Det er bare helt vanlige regler, sånne som å avtale tid å komme hjem (samme som venner altså 😊), fortelle hva dere skal, og med hvem dere er. Ja, sånne vanlige ting. Hvis det er noe som koster mye å være med på, så er det ikke sikkert du får lov. Men det er mest fordi alt er blitt så dyrt. «Dyrtid» sier de voksne. Håper det går over snart. Det var vanligere før å ha dårlig råd. Besteforeldrene dine f.eks. de sier de hadde «trang økonomi». De er forresten litt gammeldagse. Det merkes hvis dere snakker om moderne ting som PRIDE f.eks. Særlig bestefar, det virker faktisk som at han ikke liker PRIDE. Men der er jo ikke han som bestemmer over deg heldigvis. P.S. Du har en oldefar også, han er egentlig ganske moderne i tankegangen, men en ting med han er at han er redd for krig, så urolig som verden er nå. Du merker at det smitter litt. Det er vel fortsatt trygt i Norge? Du innrømmer for deg selv at du er ganske redd faktisk.

II

Du har alltid bodd i Norge. Her er du født og oppvokst. Foreldrene dine kom til Norge som flyktninger lenge før du ble født. Familien din er opptatt av at du og søsknene dine skal få ha røtter i begge kulturer. Du synes selv at det er mye bra med det å vokse opp slik. Det er egentlig mest positivt, og du er glad for trygghet og demokrati i Norge som foreldrene dine ikke fikk da de vokste opp.

Du vet at foreldrene dine opplevde mye ufrihet som ungdommer, det var heller ingen selvfølge at de to fikk lov til å velge hverandre av kjærlighet. Men det fikk de! Kanskje det er derfor at frihet til å velge er en spesiell viktig verdi i din familie? 😊 «Du må ta dine egne valg, og vi stoler på deg», det er en ting du ofte har hørt.

Selv om det er urolige tider i verden, med kriger som raser og såkalt «dyrtid», så er du selv ikke redd for krig i Norge. Familien din har såpass god økonomi at du ikke er bekymret for penger heller, og du merker ikke noen endring på hva dere har råd til.

III

Du kommer fra en familie som du tenker er en ganske vanlig norsk familie. Hvis noe er litt utenom det vanlige, så er det kanskje det at dere er en kristen familie. Men ikke sånn konservativ kristen altså. Du bestemte selv at du ville bli konfirmert i kirken, og du har egentlig ikke noen spesielle strenge regler sammenlignet med andre. «Det viktigste er at vi kan stole på deg», sier foreldrene dine, «og at du selv tar ansvar». Det er vanlige regler som ungdom flest har, og som passer sånn ca. med det de andre får lov til heldigvis 😊. Faktisk merker du at du kanskje til og med får lov til mer enn andre i klassen for tiden. Men det er nok mest er pga. økonomi. Dere har «solid økonomi» sier de voksne. Ikke alle har det like lett med penger for tiden. «Såkalt «dyrtid» kan gjøre det vanskelig for en familie å ha noe ekstra «å rutte med» som en gjerne sier. Altså har du ikke bekymringer for penger, og at det kan bli krig i Norge, nei, det tror du ikke.

IV

Du har bodd i Norge så lenge du kan huske. Foreldrene dine kom til Norge som flyktninger da du bare var tre måneder gammel. Foreldrene dine vil at du og søsknene dine alltid skal vite og huske på at dere har to hjemland 😊. I år blir det ingen reise til mor og fars hjemland, forresten. Det merkes at dere faktisk har fått ganske dårlig råd. Men sånn er det for veldig mange for tiden. Bare det kan bli fredeligere i verden, tenker du. Lite penger er én ting. Verre er frykten for krig! Krigstraumer har nok satt sine dype spor i din familie. Selv om du alltid har bodd i et trygt Norge, er du egentlig ganske redd.

Du diskutere av og til med vennene dine hva dere får lov til å gjøre på fritiden og sammen med venner. Det er kanskje spesielt da dere merker en viss forskjell. Foreldrene dine er nok mye strengere enn mange andre foreldre. De er veldig opptatt av forholdet mellom gutter og jenter, så mye faktisk at du ikke kan ta som en selvfølge at de synes det er greit å date og å feste med venner. Du tenker en del på hva de vil si den dagen du får deg en kjæreste. Men de har forsikket deg om at du selv får velge kjæreste og hvem du eventuelt skal gifte deg med når den tid kommer. (OBS! Så lenge det er en kjæreste av motsatt kjønn da. Tror det ville blitt reaksjoner ellers, ja).

V

Du kjenner deg som en helt vanlig norsk ungdom, hva nå det vil si 😊? Noen kaller familien din for en Regnbuefamilie. Det er litt fint egentlig, og du har alltid lært at regnbuen symboliserer kjærlighet og frihet til å velge hvem man elsker. For deg er det å ha to mammaer det mest naturlige i verden, hva eller? Slik er din familie! Dere pleier å kunne snakke om det meste, og du har fortalt hjemme at du egentlig er ganske redd for krig. Når så mye fælt skjer i verden, kanskje heller ikke Norge er verdens tryggeste land lenger? Det hjalp å sette ord på det, og da nevnte du også bekymringene dine for økonomien. De voksne beroliget deg. Selv om det er såkalt «dyrtid», så går det helt greit bare dere er litt forsiktige og ikke bruker penger unødig. Noen innstramminger må til, men dere klarer både huslån og alle andre nødvendige utgifter helt greit.

VI

Du kom til Norge sammen med familien din i 2016. Det kom mange flyktninger til Norge det året, og ennå kan du huske mye fra reisen og flukten. Når du ser scener fra krigsherjede områder, får du ennå bilder i hodet. Du er visst mer redd for krig enn mange andre, selv om Norge sikkert er et trygt land uansett? Nå har du bodd her så lenge at du egentlig kjenner deg som norsk på mange måter 😊. Samtidig er det mye som er skikkelig forvirrende med å høre til i to forskjellige kulturer, og det tenker du mye på for tiden. Selv har du begynt å grue deg hver gang du skal spørre om å få være med på noe med venner på fritiden. Det er pga. alle reglene som er din familie. Det var lettere da du var mindre, men nå har du nesten sluttet å bli med på bursdagsfeiringer i klassen, fester hos venner eller turer. Du orker ikke ta kampen, det blir for mye styr. Dessuten har familien fått så veldig dårlig råd nå når det er såkalt «dyrtid». Du tenker en god del på hvordan det vil bli fremover. Tenk om du ikke engang får bestemme hvem du kan få bli kjæreste med?

Du og familien din har alltid bodd i Norge. Slik har det vært i alle generasjoner. Dere er en stor familie 😊. Mange synes nok det er rart at dere er så mange søsken. Det er uvanlig å være mange barn i en norsk familie i 2024, men for deg er det naturlig siden familien din tilhører en menighet der store barneflokker faktisk er helt vanlig. De fleste vennene dine er i samme menighet, og på fritiden gjør dere nesten bare aktiviteter som menigheten arrangerer. Du merker at det er forskjell på reglene for ungdom som tilhører menigheten og andre ungdommer. F.eks. forventes det at du bare kan velge å bli kjæreste med en innenfor menigheten. Kjærester av samme kjønn er helt utenkelig og blir ikke akseptert. En dag var det en i klassen som spurte hvorfor du aldri ble med på noe, og om dere kanskje hadde litt dårlig råd. Det var ikke så lett å svare, men det er ikke det med pengene i alle fall. Familien din har helt vanlig økonomi og tåler at det visstnok er såkalt «dyrtid». Politikk er ikke noe dere i menigheten blir oppfordret til å engasjere dere i, men du synes det er ganske skremmende at det er krig i verden. Hva med Norge? Det tenker du en del på, og av og til blir du redd.

Casene:

- 1) Du er invitert på klassefest. Hele klassen og noen andre fra trinnet er invitert: «Kom på tidenes fest! Vi vil at alle skal bli bedre kjent, slappe av og bare ha det gøy! Det blir garantert god stemning og den beste musikken! Bli med! 20.00 – 02.00. #PartyTime

Er det uproblematisk for deg å få lov av foreldrene dine å dra på festen? Kan du bestemme selv om du vil gå? Dersom du er trygg for å kunne delta sammen med klassen, **ta ett skritt frem.**

- 2) Du har veldig lyst til å si ja til en date. Tenk at du ble spurt! Hva skal du svare? Du har ganske enkelt lyst til å si et entusiastisk ja med én gang, og avtale nærmere tid og sted.

Er dette noe du kan bestemme helt selv? Er det uproblematisk å treffe en potensiell kjæreste slik? Dersom du er trygg for at det er greit, **ta ett skritt frem.**

- 3) Du har begynt å forberede deg på at du vil snakke med en god venn. Samtalen skal være omtrent slik: «Før var jeg ikke sikker, men nå vet jeg det: Jeg blir forelsket i personer av samme kjønn. Du er den første jeg sier det til. Hva skal jeg gjøre?» Er det et vanskelig spørsmål å få for en venn? Du vet ikke. Men i alle fall er det tillit å bli spurt om et sånt råd, du spør jo ikke hvem som helst! Og kommer du noen gang til å fortelle det til foreldrene dine? Dersom du tror du vil få støtte av din familie i «å komme ut av skapet», **ta ett skritt frem.**

- 4) I det siste har dere hatt en god del om PRIDE på skolen. Dere har vært med på et sånt opplegg for å lære mer om seksualitet, kjønn, familie og diskriminering i samfunnet. Siste timen dere hadde opplegget, sa læreren at dere alle burde være med å feire PRIDE, og så fikk dere bruke den timen til å lage flagg eller andre ting som det gikk an å ha med seg i paraden eller f.eks. sette ut flagg foran døren hjemme. Dersom du tror det vil være fint i din familie å markere PRIDE, **ta ett skritt frem.**

- 5) Nå når det går mot vår og sommer hadde det være fint å få kjøpt seg en del nye klær. Ja, og nye sko også. Pluss at du egentlig MÅ ha ny telefon snart! Dersom du tror det går fint økonomisk å få kjøpt klær, sko og kanskje til og med telefon, **ta ett skritt frem.**

- 6) Hver eneste dag får du med deg noe om krig i nyheter og på sosiale medier, og på skolen snakker lærerne en del om krigen på Gaza og krigen i Ukraina i undervisningen. Du merker at noen faktisk kan virke litt engstelige og kanskje til og med sier at de er redde for krig i Norge. Hva med deg? Dersom du er rolig for at det fortsatt er trygt å bo i Norge, **ta ett skritt frem.**

- 7) Klassen har begynt å planlegge russetid. Du vet at det kan komme til å bli en dyr affære hvis du skal være med, og hvis du skal skaffe deg utstyr og sånn. Dersom du tror at økonomien tåler at du er russ, **ta ett skritt frem.**

Rollekort og caser til utskrift, se egne vedlegg.